
Piotrkowski epizod Ireny Sendlerowej

Dziesięć lat temu – 12 maja 2008 r. w Warszawie zmarła Irena Sendlerowa, z domu Krzyżanowska. Bieżący 2018 rok ogłoszony został przez Sejm RP „Rokiem Ireny Sendlerowej”. Osoba wielce zasłużona, „Sprawiedliwa wśród Narodów Świata”, część swego życia spędziła w przedwojennym Piotrkowie. Prezentowana wystawa powstała w oparciu o zasób Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim. Jej idea jest ukazanie „piotrkowskiego epizodu” Ireny Sendlerowej.

Irena Krzyżanowska przyszła na świat w dn. 15 lutego 1910 r. w Warszawie, jako jedyne dziecko lekarza Stanisława Krzyżanowskiego i Janiny z domu Grzybowskiej. Ojciec Ireny był aktywnym członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Jego udział w rewolucji 1905 r. wiązał się z utrudnieniem studiów medycznych rozpoczętych na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim, które ostatecznie ukończył w 1908 r. w Charkowie. Problemy zdrowotne młodej Ireny spowodowały, że rodzice podjęli decyzję o przeprowadzce z Warszawy do Otwocka, gdzie jej ojciec podjął praktykę lekarską lecząc głównie najbiedniejszych. To właśnie panująca w rodzinnym domu atmosfera poświęcenia i pracy społecznej wywarła duży wpływ na światopogląd oraz postawę Ireny Sendlerowej m.in. w okresie II wojny światowej.

Związki Ireny Sendlerowej z Piotrkowem Trybunalskim sięgają początku lat 20. XX wieku. Po śmierci ojca zmarłego w 1917 r. na tyfus plamisty, młoda Irena przeprowadziła się wraz z matką właśnie do Piotrkowa. W mieście tym zamieszkiwał wówczas młodszy brat matki – Ksawery Grzybowski. Irena zajęła mieszkanie w kamienicy w Alejach 3 Maja. Spędzając w Piotrkowie swe młodzieńcze lata uczęszczała do Gimnazjum Heleny Trzcińskiej, a także angażowała się w działalność piotrkowskiego harcerstwa. W 1927 r. po zdaniu matury podjęła studia w Warszawie, zaś do Piotrkowa powracała jeszcze kilka lat w dniach wolnych od zajęć na Uniwersytecie Warszawskim. Wiele cennych informacji na temat piotrkowskiego etapu życia głównej bohaterki naszej wystawy odnaleźć można w wywiadzie pt. „Proszę pozdrowić Piotrków”, opublikowanym na łamach piotrkowskiego czasopisma „Kurier – Kultura i Rzeczywistość” (nr 5/57, maj-czerwiec 2007, s. 3-5).

Początkowo podjęła na Uniwersytecie Warszawskim studia prawnicze, lecz po dwóch latach przeniosła się na Wydział Humanistyczny studiując polonistykę. W tym czasie zetknęła się z wystąpieniami o charakterze antysemickim w środowisku warszawskich studentów. Zajścia te spotkały się nie tylko z dezaprobatą Ireny, lecz również jej aktywnym

sprzeciwem. Studia ukończyła w czerwcu 1939 r. Podczas swego pobytu w przedwojennej Warszawie brała aktywny udział w pracy społecznej na rzecz najbiedniejszych.

W latach II wojny światowej przebywała w okupowanej przez Niemców Warszawie pracując w tamtejszych ośrodkach zdrowia. Ukończyła również kurs pielęgniarski zorganizowany przez Polski Czerwony Krzyż. Będąc osobą wrażliwą na los potrzebujących, podjęła się niebezpiecznej ze względu na groźbę niemieckich represji akcji pomocy Żydom w warszawskim getcie. Jej konspiracyjna działalność w Radzie Pomocy Żydom „Żegota” zaowocowała uratowaniem ponad 2,5 tys. żydowskich dzieci, które zyskiwały nową tożsamość mającą umożliwić im przeżycie niemieckich prześladowań. Aresztowana w październiku 1943 r. przez Gestapo, poddana została brutalnemu śledztwu, unikając śmierci dzięki opłaceniu wysokiej łapówki przez „Żegotę”. Podczas Powstania Warszawskiego była sanitariuszką w jednym z powstańczych punktów medycznych.

Po zakończeniu II wojny światowej Irena Sendlerowa była wielokrotnie przesłuchiwana przez funkcjonariuszy komunistycznych służb bezpieczeństwa. Powodem tego była jej konspiracyjna działalność z czasów okupacji. Ofiarność i serce okazane dzieciom z warszawskiego getta przyniosły jej w 1965 r. medal „Sprawiedliwej wśród Narodów Świata” przyznany przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie.

W zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim zachowały się nieliczne materiały związane z postacią Ireny Sendlerowej. Na szczególną uwagę zasługuje pamiątkowa fotografia, wykonana w połowie lat 20. XX w., na której widać młodą Irenę Krzyżanowską w otoczeniu koleżanek z klasy i grona nauczycielskiego. Do najciekawszych materiałów pod względem treści należą arkusze ocen Ireny Krzyżanowskiej (Sendlerowej), które zachowały się w katalogach okresowych za kolejne lata nauki w Gimnazjum Heleny Trzcńskiej w Piotrkowie. Dostarczają one wielu informacji na temat postępów w nauce, zachowania oraz pilności młodej Ireny Krzyżanowskiej w okresie jej piotrkowskiej edukacji. Naszą ekspozycję zamyka ikonografia ukazująca Piotrków taki, jaki w swej młodości zobaczyć mogła przyszła „Sprawiedliwa wśród Narodów Świata”, a także fotografie związane z uroczystym odsłonięciem tablicy pamiątkowej poświęconej Irenie Sendlerowej, które miało miejsce 2009 r. Tablica ta umieszczona została na ścianie budynku, w którym Irena Sendlerowa mieszkała podczas swego pobytu w Piotrkowie.

Fotografia uczennic i nauczycielek Gimnazjum Heleny Trzcńskiej w Piotrkowie. Na zdjęciu znajduje się Irena Krzyżanowska (Sendlerowa), zaś jej podpis widoczny jest na odwrocie fotografii. Okres międzywojenny.

Helena Trzińska (1863-1934), piotrkowska nauczycielka i społeczniczka. Założycielka i wieloletnia dyrektor gimnazjum żeńskiego w Piotrkowie.

Opiszek przystanki
austrackie
z kalendarzem i obrazkami
z historii szkoły
t.j. od r. 1906. —

Helena Frim'ska

45

Wykaz wszystkich uczennic Gimnazjum Heleny Trzcińskiej (lata 1906-1933) zawierający informację o Irenie Krzyżanowskiej (Sendlerowej).

Klasa IV - ta.

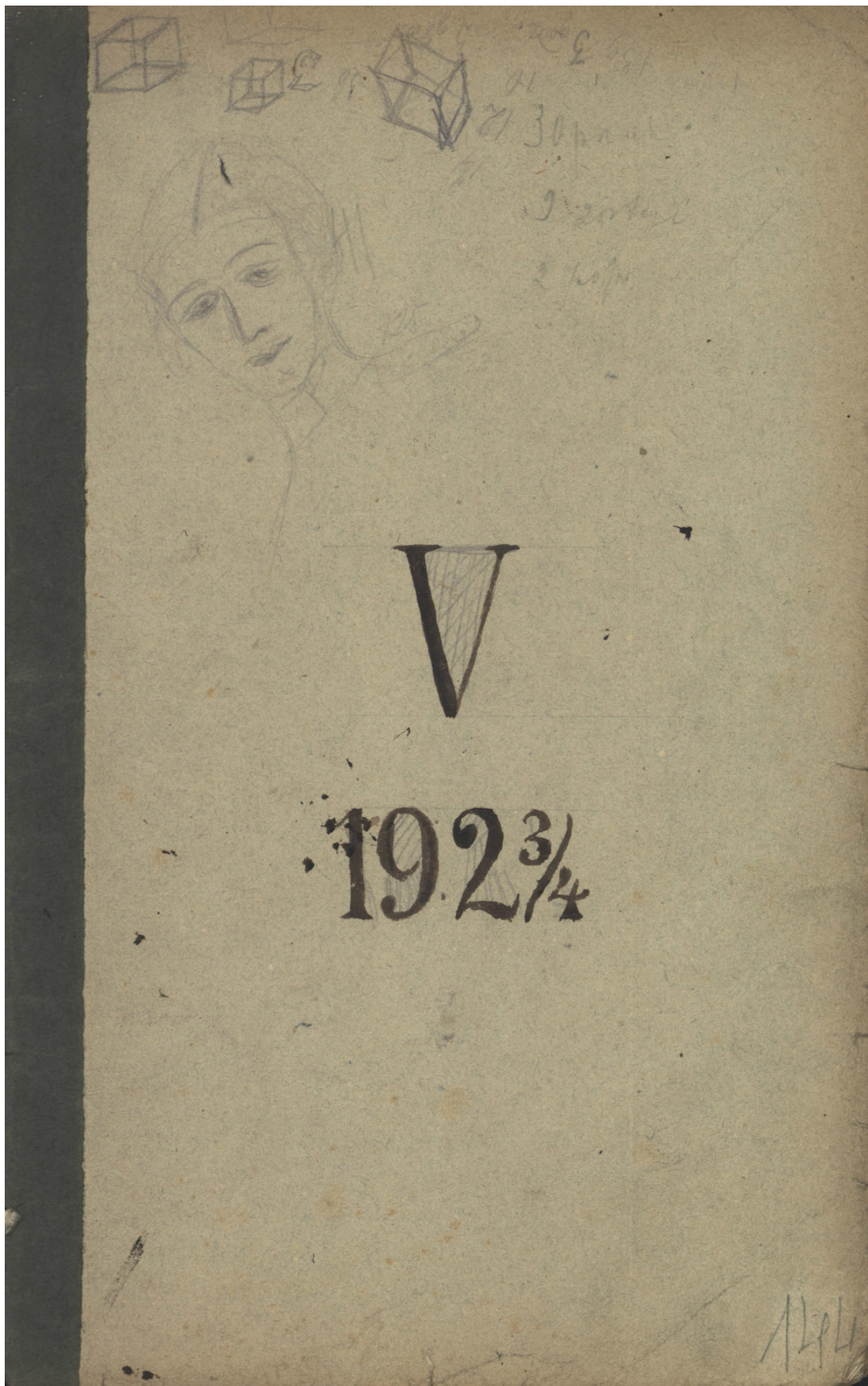
rok škol. 1922/23.

137

Liczba kolejna 22 Rok szkolny 19 22/23 Liczba księgi przyjęć 11
 urodzon a dn. 15/12 roku 1910 w Warszawie ziemi 192
 wyznania ... W klasie rok 5 W gimnazjum rok 5 Wpisan jako nowo-
 przyjęt na zasadzie świadectwa, egz. wstępnego, promocji, pozostawienia na rok drugi, promocji
 warunkowej z ...

Przedmiot		O k r e s y						
		I	II	I półr.	III	IV	II półr.	Stop. rocz.
Religia		5	5	5	5	5	5	5
Język polski		3	4-	4	4	4	4	4
Język łaciński		4	4-	4-	4	4	4	4
Język								
Język niemiecki								
Język francuski		3	4-	4-	4	4	4	4
Historja		4	4	4	4	4	4	4
Geografja		4	4	3+	4	3+	4-	4-
Matematyka	Arytmetyka							
	Algebra	3	3	3+	4	4	4	4
	Geometria	4-	4-	4-	4-	4	4	4
	Trygonometria							
Fizyka								
Chemja								
Przyrodznawstwo			3+	3+	4	4	4	4
Própeautyka filoz.								
Pismo								
Rysunek		4	4	4	5-	5	5	5
Śpiew		4-	5	5-	4	4	4	4
Roboty ręczne								
Gimnastyka								
Sprawowanie		5	5	5	5	5	5	5
Pilność		5	5	5	5	5	5	5
Opuscił godzin	Uspr.			27	23	22	50	121
	Nieuspr.							
Ilość spóźnień				1				1
U W A G I		Pochwała						

Arkusz ocen Ireny Krzyżanowskiej (Sendlerowej) z katalogu okresowego klasy IV w roku szkolnym 1922/23.

Nr. kolejny

15

Rok szkolny 19

23/24

Nr. księgi przyjęć

urodzona dn.

15 lutego

roku 1910

w Warszawie

ziemi

wyznania

katol.

W klasie rok

I

W gimnazjum rok

III

Przyjęta do gimnazjum

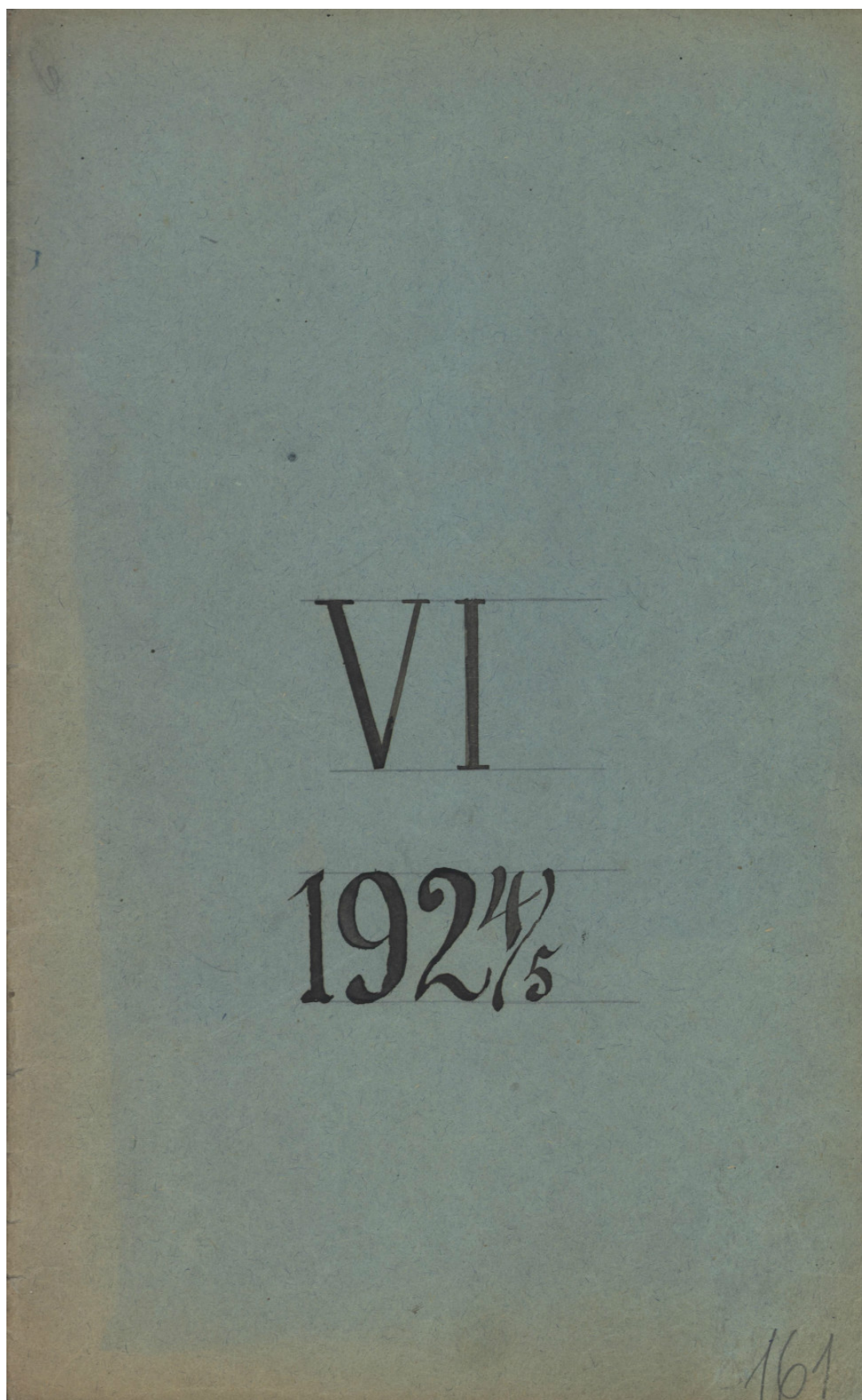
w r. 1921/22

na zasadzie świadectwa, egz. wstępnego.

Przedmiot	egzamin wstępny promocja	O k r e s y						
		I	II	I półr.	III	IV	II półr.	Stop. rocz.
Sprawowanie	5	5	5	5	5	5	5	5
Staranność	5	4+	4+	4+	4+	5	5	5
Religia	5	5	5	5	5	5	5	5
Język polski	4	4	4	4	4	4-	4-	4-
„ francuski	4	3	4	4-	3	4	4	4
„ niemiecki								
„ łaciński	4	4	4	4	3	3	3	3
Historja Polski		4+	3+4	4	3+	3	3+	3+
„ powszechna	4	5-	5-4	5	4+	4+	4	4
Nauka o Polsce								
Logika								
Psychologja								
Geografja pow.	4-							
Geografja Polski		4	4	4	4	4	4	4
Pogadanki przyr.								
Fizyka								
Kosmografja								
Chemja								
Botanika	4-							
Zoologja		4	4+	4	4	4	4+	4
Geologja								
Arytmetyka								
Algebra	4	4	3	3	3+	3	3	3
Geometria	4	4	3	3	3:	3	3	3
Trygonometria								
Kaligrafja								
Rysunki	5	5-	5	5	5	5	5	5
Roboty ręczne								
Gimnastyka		5	5	5	5	5	5	5
Śpiew	4	4	4+	5	5-	4	4	4
Opuściła godzin	Uspr.	65	45/44	104	86	22	108	202
	Nieuspr.							
Ilość spóźnień								
U W A G I								

15205 Druk. Pol. J. Walicki, Poznań, Kaliska 23.

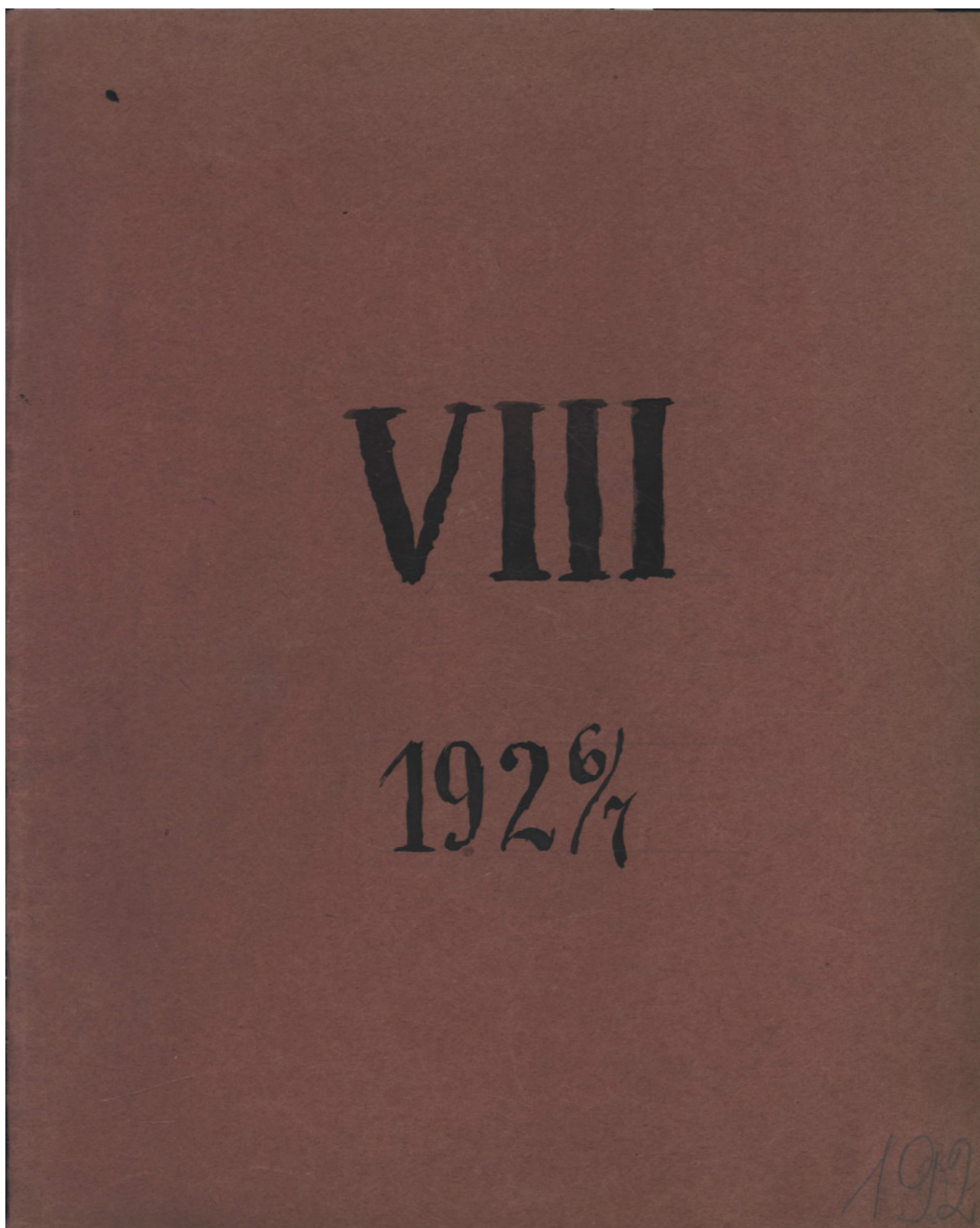
Arkusz ocen Ireny Krzyżanowskiej (Sendlerowej) z katalogu okresowego klasy V w roku szkolnym 1923/24.

Nr. kolejny 14 Rok szkolny 19 24/25 Nr. księgi przyjęć 1
Przyjaciowska Helena
urodzona dn. 15/2 roku 1910 w Warszawie ziemi Pruskiej
wyznania katol. W klasie rok I W gimnazjum rok IV Przyjęta do gimnazjum
w r. 1921/22 na zasadzie świadectwa, egz. wstępnego.

Przedmiot	egzamina wstępny promocja	O k r e s y						
		I	II	I półr.	III	IV	II półr.	Stop. rocz.
Sprawowanie	5	5	5	5		5	5	5
Staranność	5	4	4	4	4			4
Religia	5	5	5	5	5	5	5	5
Język polski	4	4	4	4	4	4	4	4
" francuski	4	3	3	3	4	4	4	4
" niemiecki								
" łaciński	3	3	3	3	3	3	3	3
Historja Polski	3x	4	4	4	4	3	4	4
" powszechna	4	4	4	4	4	4	4	4
Nauka o Polsce								
Logika								
Psychologia								
Geografia pow.								
Geografia Polski	4							
Pogadanki przyr.								
Fizyka		3	4	4	3	4	4	4
Kosmografia								
Chemja								
Botanika								
Zoologia	4							
Geologia								
Arytmetyka								
Algebra	3	3	3	3	3	3	3	3
Geometria	3	3	3	3	3	3	3	3
Trygonometria								
Kaligrafja								
Rysunki	5	5	5	5	5	5	5	
Roboty ręczne								
Gimnastyka	5	5	5	5	5	5		
Śpiew	4	4	4	4	4	4	4	4
Opuściła godzin	Uspr.	32	76	18	61	54	35	150
	Nieuspr.							
Ilość spóźnień				1	1		1	2
U W A G I					Popuszcza długo lekcyj			

Arkusz ocen Ireny Krzyżanowskiej (Sendlerowej) z katalogu okresowego klasy VI w roku szkolnym 1924/25.

Nr. 10 Rok szkolny 1926/27 Nr. księgi przyjęć 10
10 Krzyżanowska Irena
urodzona dn. 15/2 roku 1910 w Warszawie
wyznania katol. W klasie rok I W gimnazjum rok 27 Przyjęta do gimnazjum
w r. 1921/22 na zasadzie świadectwa, egz. wstępnego.

Przedmiot	egzamin wstępny promocja	Okresy						
		I	II	I półr.	III	IV	II półr.	Stop. rocz.
Sprawowanie	5		4	5-	5	5	5	5
Staranność	4		4	4				
Religia	5		5	5-	5	5	5	5
Język polski	3		3+	3.3+	3	3	3	3
" łaciński	3-	-	3		3	3	3	3
" francuski	3	3	4	4-	4	4	4	4
" niemiecki								
Historja	3	-	4-	3 3	4	4	4	4
Geografia								
Matematyka	3/3 ₂	-	3	3 3	3	3	3	3
Fizyka z chemją	3	-	3	3	3	4	+4	4
Przyroda								
Proped. filozofji	4 _p		4	4 4	4-	4	4	4
Kaligrafja								
Rysunki	3+	3+	5	4 4	5	5	5	5
Śpiew	3	4	4	4	4	4	4	4
Roboty ręczne							4	4-
Gimnastyka	5	-	?	?	-	-	-	
Opuściła	Uspr.	103	14	11 28				
godzin	Nieuspr.							
Ilość spóźnień				2 2				
U W A G I								

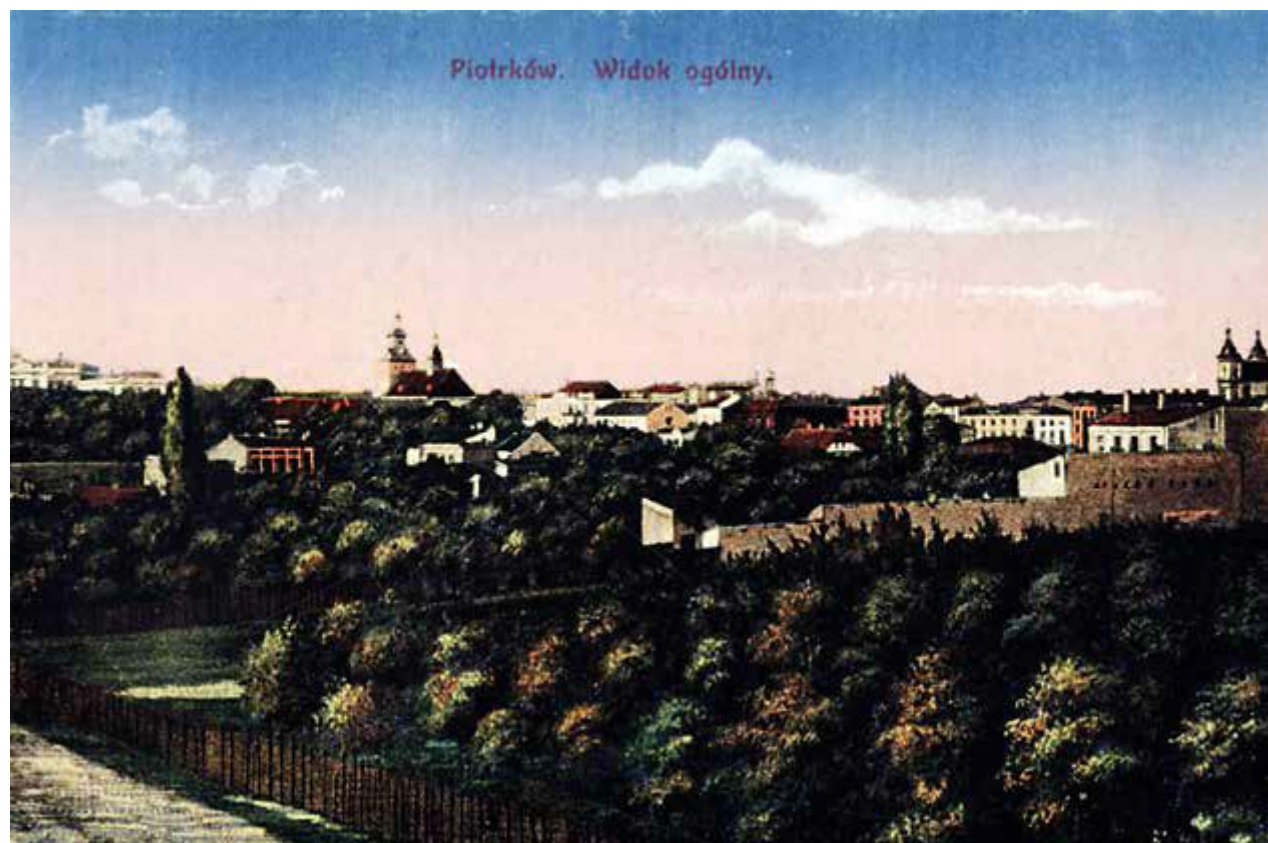
Arkusz ocen Ireny Krzyżanowskiej (Sendlerowej) z katalogu okresowego klasy VIII w roku szkolnym 1926/27.

Budynek przy ul. Stronczyńskiego w którym mieściło się Seminarium Nauczycielskie w Piotrkowie (klisza szklana).

Klasztor Panien Dominikanek w którym miesiło się Gimnazjum Heleny Trzcickiej (klisza szklana).

Piotrków Trybunalski w okresie międzywojennym.

Uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej na budynku, w którym mieszkała w Piotrowie Irena Sendlerowa
– Al. 3 Maja 14.